

Identiteit

Afstudeeropdracht aan de Avans Hogeschool Breda

“Iedereen is anders,
de een is groot en de ander klein.
Maar gelijkwaardig behandeld worden,
dat is meer dan alleen fijn.”

—MK—

Door: Wendy Vreeman

Klas: 29D4P

Studentnummer: 2074572

Afstudeerrichting: ALV

Uitgevoerd op: BS de Vuurvlinder te Geertruidenberg, groep 5

Inhoudsopgave

Voorwoord	Pagina 3
Inleiding	Pagina 4
Hoofdstuk 1: Theoriedeel	
1.1 Mijn professionele identiteit	Pagina 7/8
1.2 Identiteit van de school	Pagina 9
1.3 Levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen	Pagina 10/11
1.4 Levensbeschouwing en het thema	Pagina 11/12
1.5 Onderzoek naar vakdidactische mogelijkheden	Pagina 13/14
1.6 Analyse van een verhaal gerelateerd aan het thema	Pagina 15
1.7 Conclusie en reflectie theoriedeel	Pagina 16
Hoofdstuk 2: Praktijkdeel	
2.1 inleiding	Pagina 18
2.2 uitwerking van de activiteiten	
2.2.1 Hoepel op!	Pagina 19/20
2.2.2 Een vreemde eend in de bijt.	Pagina 21/22
2.2.3. Anders zijn is niet erg!	Pagina 23
2.2.4. Tableau vivant.	Pagina 24
Conclusie en slotreflectie	Pagina 25
Literatuurlijst	Pagina 26/27
Bijlagen:	
- Fases van morele ontwikkeling volgens Kohlberg.	
- De zeven stadia volgens Fowler.	
- verhaal: Anders zijn is niet erg!	

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerverslag met als thema de professionele identiteit in levensbeschouwelijk perspectief. In dit verslag probeer ik antwoord te vinden op diverse vragen zoals: Wie ben ik als docent? Wat vind ik belangrijk om de kinderen mee te geven? Hoe heeft dit invloed op mijn functioneren in de klas? Hoe past dit in de identiteit van mijn stageschool? Wat willen zij graag uitdragen? Hoe ga ik dit alles bewust inzetten om de levensbeschouwelijke ontwikkeling van leerlingen te stimuleren? Welke vakdidactische mogelijkheden heb ik?

Het blijft echter niet alleen bij een theoretisch deel, want vervolgens ga ik mijn bevindingen ook in de praktijk toepassen en wat dan volgt is de uitkomst van dit alles; hoe heb ik mijn professionele identiteit ontwikkelt en wat heeft dit verslag daaraan bijgedragen?

Wendy Vreeman

Inleiding:

Identiteit, een lastig woord. Want wat is identiteit nou eigenlijk? Identiteit staan onlosmakelijk verbonden met de eigen ik. Het is immers wie je bent. Maar wat vormt je eigen identiteit? Binnen de filosofie en psychologie vind je visies die identiteit zien als iets wat bepaald wordt binnen de persoon maar er zijn veel meer benaderingen die identiteit zien als iets wat buiten de persoon bepaald wordt. Zij zien de invloed van cultuur, taal, etniciteit en familie als de vormgevers van je identiteit. Is identiteit nou Nature of Nurture? Of misschien een combinatie van beiden?

Er is veel onderzoek gedaan naar Nature vs. Nurture. In 2015 is er een artikel in Nature Genetics verschenen waaruit mag blijken dat de vorming van je persoonlijkheid een combinatie is tussen beiden. Een belangrijke uitkomst voor dit onderzoek. Want als je identiteit iets is waar anderen geen invloed op hebben, waarom zou je dan de moeite doen dit in de klas aan te spreken.

Wat is mijn identiteit?

Van huis uit ben ik opgevoed met een vrij geloof. Mijn ouders geloofden niet in een God maar ik heb wel op een christelijke basis- en middelbare school gezeten. Zo kwam ik ook al vroeg in aanraking met kinderen die wel geloofden. Mijn beste vriendin op de basisschool was gelovig en zij ging elke zondag naar de kerk, ik ging regelmatig mee. Eigenlijk gewoon uit interesse, om te kijken hoe het daar was en wat ze allemaal deden. Daarnaast werd er op school gebeden en voorgelezen uit De Zoutkorrel. Die naam is mij goed bijgebleven, waarom weet ik niet precies. Wat ik wel weet is dat er op mijn basis- en middelbare school weinig anders gelovigen waren. Dat wil zeggen, het grootste deel van de kinderen was katholiek of protestants opgevoed en klein deel was niet gelovig opgevoed maar andere culturen waren er nauwelijks. Toch werd er op de middelbare school wel verteld over andere culturen en geloven. Eigenlijk vond ik het toen al interessant om iets te leren over die geloven. Ik was erg verbaasd te horen dat er mensen op de aarde leefden die wel in 30 verschillende goden geloofden, goden met heel veel armen, goden met een hoofd van een olifant.

In de kerk kom ik niet meer, nou ja misschien als ik op vakantie ben. Dan kom ik om te kijken naar het bouwwerk. Wat wel heel erg is blijven hangen is de interesse in andere culturen. Ik vind het interessant om te kijken wat er in een andere cultuur speelt. Waarom bepaalde dingen gedaan worden. Op die manier heb ik toch ook veel van mijn eigen vooroordelen over een cultuur kunnen verbreken. Ik dacht altijd dat een hoofddoek een verplichting was. Totdat ik op mijn vorige opleiding in gesprek ging met een klasgenoot die een hoofddoek droeg. Zij vertelde mij dat het echt haar eigen keuze was, dat ze zich soms zelfs irriteerde aan de mensen die dachten dat zij gedwongen werd om een hoofddoek te dragen. Uiteindelijk heb ik zelfs meegedaan aan een fotoshoot, waarin ik zelf met een hoofddoek gefotografeerd werd, met als doel vooroordelen en discriminatie tegen te gaan.

Toch zie ik nog veel vooroordelen in de wereld. Nu ook weer, veel mensen hebben een mening over de vluchtelingen die in Nederland zijn, het internet staat er vol mee. Ikzelf? Ik ben er helemaal niet mee bezig, voor mij is een vluchteling iemand die uit zijn land weg moet omdat zijn leven in gevaar is. Een veilige thuishaven bieden staat voor mij daarin voorop, welk geloof hij of zij heeft doet er voor mij niet echt toe.

Hier kom ik eigenlijk ook richting mijn onderzoeksvraag. Ik zie namelijk bij kinderen ook weinig vooroordelen. Ik heb nu drie kinderen van een andere afkomst in mijn stageklas. Een jongetje is

Pools en de andere twee zijn Syrische vluchtelingen. Zij worden allemaal helemaal opgenomen in de groep. Het lijkt wel alsof de differentiatie die we maken op basis van een culturele achtergrond bij kinderen nauwelijks bestaat.

Vandaar ook de vraag:

Hoe kan ik de sociale acceptatie van kinderen met een andere culturele achtergrond stimuleren en behouden?

Deze vraag is relevant voor de onderwijspraktijk omdat het een theoretisch kader geeft over hoe om te gaan met culturele achtergronden. De school en de docent krijgt steeds vaker te maken met een culturele diversiteit, zeker nu er nog steeds veel vluchtelingen uit bijvoorbeeld Syrië naar Nederland komen. In 2007 had gemiddeld 15% van de leerlingen een niet-westerse culturele achtergrond. (Gijsberts & Herweijer, 2007) Dit jaar zijn er weer heel veel woonruimtes bijgekomen voor vluchtelingen (Visser, 2016), dit betekent, ook dat steeds meer vluchtelingen in het regulier onderwijs terecht komen. De school moet dus weten hoe zij met andere achtergronden omgaan en de integratie van deze leerlingen kunnen stimuleren. Hiervoor is ook de beleidsnotitie Intercultureel Onderwijs (ICO) opgesteld. Helaas blijkt ICO tot nu toe niet echt uit de verf te komen in de integratie van het onderwijs (Berlet, Thijs et al., 2008). Daarmee juist een mooie kans om onderstaande bevindingen te gebruiken als input voor het opzetten of aanvullen van het beleid. Met beleid alleen ben je er nog niet, de uitvoering van het beleid in het onderwijs is juist heel belangrijk. Hierin is een grote rol voor de leerkracht weggelegd, hij moet het beleid integreren in het onderwijs en daarmee de volgende doelstellingen halen. (van der Niet, 2006)

- verwerven van kennis van elkaars achtergronden, omstandigheden en cultuur
- met elkaar leren samenleven
- voorkomen en tegengaan van vooroordelen, discriminatie en racisme.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden moet ik eerst zelf een aantal dingen duidelijk krijgen. Ik denk namelijk dat er sprake is van een vorm van natuurlijke acceptatie bij kinderen maar is dit eigenlijk wel zo? Hoe kan het dan dat er uiteindelijk toch zo'n grote groep is die een bepaalde vorm van discriminatie laat zien? Kan een kind uit groep 5 al discrimineren? Waar komt discriminatie eigenlijk vandaan? Heeft dit een biologische oorzaak of is dit aangeleerd? Veel vragen waar ik in mijn onderzoek direct of indirect antwoord op hoop te vinden.

Deel 1: Theoriedeel

1.1 Mijn professionele identiteit.

Het wordt steeds duidelijker dat de kwaliteit van het onderwijs afhankelijk is van het functioneren van de leraar. De invloed van de leraar op de prestaties van leerlingen is groot. Uit onderzoek van Barber (2009, in Kennis & Innovatieagenda 2011-2020, OCW, 2010) onder leerlingen van 8-11 jaar blijkt dat het verschil tussen prestaties van leerlingen met een goed presterende leraar en de prestaties van leerlingen met een slecht presterende leraar tot 50 procentielpunten kan bedragen. Uit onderzoek van Marzano (2009) blijkt dat ongeveer 67% van het leereffect is toe te schrijven aan effectieve leraren. Het is dus heel belangrijk dat leerkrachten goed functioneren. (De Koning en Kroon, 2011)

Als leerkracht ben je niet alleen diegene die de leerstof moet overdragen, je hebt ook andere rollen. Je bent verantwoordelijk voor het welbevinden van de leerlingen in de klas, je rol als overdrager is daardoor constant verweven met je rol als coach en pedagoog.

Op dit moment ben ik stagiaire, dit voelt echter niet altijd zo. Ik merk dat ik me in de afgelopen jaren steeds verantwoordelijker voel voor het welbevinden van de kinderen. Waar ik in de eerste jaren nog echt gefocust was op de lesstof en hoe ik deze moest overbrengen kijk ik nu veel beter naar de leerlingen. Ik kijk of ze de lesstof begrijpen of ze de opdrachten kunnen maken maar ook hoe ze deze maken, gaan ze vol zelfvertrouwen aan de slag of juist niet. Ik kijk naar de klas als geheel, hoe gaan de leerlingen met elkaar om.

De professionele identiteit van een leerkracht wordt gevormd door de interactie tussen drie verschillende aspecten: het persoonlijke, het professionele en het contextuele aspect (Pillen, 2008). Het is het deel van je persoonlijke identiteit gerelateerd aan werk. Hierdoor is de professionele identiteit geen stilstaand product maar meer een proces. Door nieuwe ervaringen verandert je kijk en daarmee ook je identiteit.

Voordat ik aan de PABO begon heb ik eerst een andere docentenopleiding gevolgd. Wat ik daarin heel erg miste was het doorlopende contact dat je met de leerlingen hebt. Als vakdocent zie je veel verschillende klassen maar daardoor zie je de leerlingen ook maar relatief kort. De band die je met de leerlingen vormt kwam daardoor maar heel langzaam van start, dit miste ik heel erg. Ik wilde meer aan de kinderen bieden dan alleen de leerstof en voor mijn gevoel ging dit als vakdocent niet, tenminste niet op de manier die ik graag wilde.

Hierom heb ik gekozen om de PABO te gaan doen. Meerdere vakken, dat maakt het lekker afwisselend, maar vooral het aspect dat je het hele jaar voor één klas staat en met die klas een heel traject doorloopt, daarin hoopte ik mijzelf te kunnen vinden. Nu zit ik alweer in het vierde leerjaar en heb ik heel wat ervaringen op mogen doen.

Ik vind het heel belangrijk dat de kinderen in mijn klas zich gewaardeerd voelen, hier probeer ik dan ook op in te spelen, niet alleen door het geven van complimenten maar ook door aan de kinderen te vragen wat zij graag zouden willen doen of belangrijk vinden. Door te luisteren naar hun mening en door ze te respecteren voor die mening. Ik merk dan ook dat hierdoor de psychologische basisbehoeften van Luc Stevens (2004) een steeds belangrijkere rol krijgen binnen het onderwijs dat ik aanbied.

Zeker als groepsdocent heb je echt een voorbeeldrol. De kinderen zitten 5 dagen in de week bij jou in de klas. Als docent heb je daardoor ook een opvoedende rol. Het overdragen van waarden en normen gebeurt door het voordoen en er mee bezig zijn, je creëert daarmee een veilige leef- en leeromgeving en dit draagt bij aan de sociale ontwikkeling van het kind (Leeferink, 1999).

Het opstellen van klassenregels en afspraken vind ik belangrijk, dit doe ik dan ook in samenspraak met de leerlingen. Zij moeten zich ook kunnen vinden in de regels. Echter zorgen regels er nog niet voor dat je een goed pedagogisch klimaat hebt. Volgens Luc Stevens (2004) bepaalt de kwaliteit van de interactie de kwaliteit van het pedagogische klimaat. Het afstemmen van je handelen op de behoefte van dat moment is daarbij essentieel, je kiest er de ene keer voor om af te wachten terwijl je een ander moment meteen ingrijpt.

Dit is ook iets wat mij op dit moment erg bezig houdt, bij het handelen vraag ik me regelmatig af of ik de juiste actie ondernomen heb. Maar juist doordat ik er met leerlingen over praat denk ik dat ik mijn eigen waarden en normen bij leerlingen duidelijk maak. Misschien maak ik wel eens een inschattingsfout en reageer ik daardoor verkeerd, maar door dit met leerlingen te bespreken laat ik ook zien dat fouten maken er nou eenmaal bij hoort maar dat je wel kunt leren van je fouten. En dit laatste vind ik nog het belangrijkste.

Hoe zit dit specifiek op het gebied van levensbeschouwing?

In mijn persoonlijke identiteit vind ik het op levensbeschouwelijk gebied belangrijk om ieders voorkeur te respecteren. Ik vind het interessant om te kijken waar deze voorkeuren vandaan komen en zo meer te weten te komen over de persoon en zijn normen en waarden. Dit is goed terug te zien in mijn professionele identiteit op het gebied van levensbeschouwing. Ik vind het belangrijk dat in de klas ieders overtuiging gewaardeerd wordt en dat er ruimte gegeven wordt om die overtuigingen uit te dragen. Actieve pluriformiteit vind ik daarbij belangrijk. Ik probeer dan ook om niet te snel te oordelen over anders waarden. Het is echter niet zo dat ik dezelfde normen en waarden heb als die ander. Er zijn normen en waarden die ik dermate belangrijk vind dat ik daar geen concessies op zou doen. Een voorbeeld hiervan, in sommige culturen wordt een vrouw gezien als minderwaardig, echter zou ik het nooit accepteren dat een kind mij op een dermate negatieve manier zou benaderen. Dit mag dan misschien in zijn cultuur normaal zijn, maar in de Nederlandse maatschappij is dit niet het geval. Ik vind het dan ook belangrijk dat het kind dit begrijpt, aangezien hij opgroeit in de multiculturele Nederlandse maatschappij. Dit blijft natuurlijk lastig, want waar trek je dan de lijn? Dit is best een grijs gebied, want wat de een als negatief ervaart hoeft voor de ander niet negatief bedoeld te zijn. Wat daarin voor mij het belangrijkste is, is de uitleg die je daarbij geeft. Verschillen zijn er nou eenmaal, maar probeer rekening te houden met elkaars gevoelens en verschillen. Als je merkt dat iets de ander kwetst, probeer het een volgende keer anders te doen. Het respect voor elkaars gevoelens en overtuigingen zonder dat je je eigen gevoelens en overtuigingen volledig opzij zet. Ik denk dat je pas weet wat je daarin wel en niet accepteert, wanneer je dit tegenkomt.

1.2 De identiteit van school.

BS de Vuurvlinder heeft een katholieke grondslag, waarbij duidelijk in hun visie vermeld wordt dat iedereen, ongeacht de geloofsachtergrond welkom is op school. Ze hebben respect voor alle levensvisies (www.bsdevuurvlinder.nl).

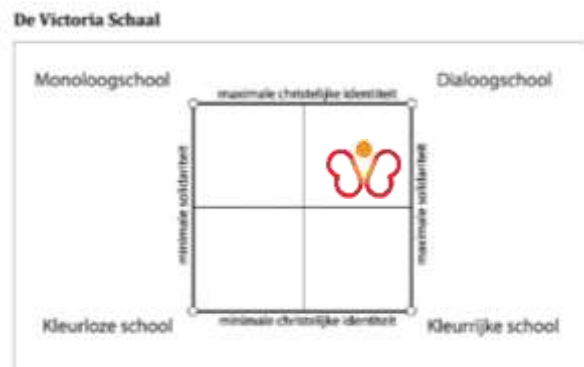
De school stelt zich ten doel om het actief burgerschap en de sociale integratie van leerlingen te bevorderen. Actief burgerschap verwijst naar de bereidheid en het vermogen deel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Sociale integratie verwijst naar de deelname van burgers, ongeacht hun etnische of culturele achtergrond, aan de samenleving in de vorm van sociale participatie, deelname aan de maatschappij en haar instituties en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur. De school stimuleert beiden door het gebruik van de methode wereldoriëntatie waarbij ook een diversiteit aan levensbeschouwelijke thema's voorbijkomt. Daarnaast proberen ze de leerlingen bewust te maken van de actualiteiten en gebeurtenissen in de wereld, die niet alleen in de lessen nieuwsbegrip aan bod komen maar ook in de dagelijkse gesprekken tussen docenten en leerlingen.

De victoriaschaal:

Basisschool de Vuurvlinder is een katholieke school. Vandaar dat de identiteit binnen de victoriaschaal gezet kan worden. Ze zien de katholieke grondslag echt als een basis waaruit ze de ruimte willen bieden aan ieder individu en respect hebben voor ieders inbreng.

Op school zijn er steeds vaker kinderen met een andere geloofsachtergrond. De school probeert hier ruimte aan te bieden door wederzijds respect te stimuleren. Ze willen leerlingen dan ook voorbereiden op het leven in de multiculturele samenleving.

De school zit daardoor in de victoriaschaal binnen de kleurrijke school (zie tabel). Hij heeft immers wel een katholieke grondslag maar in de praktijk is de christelijke identiteit voornamelijk zichtbaar in de feestdagen en hoe deze op school gevierd worden. Zo wordt kerst gevierd met een kerstontbijt en word er een kerstmarkt georganiseerd waarbij de opbrengst naar een goed doel gaat. Hiermee wordt overgebracht dat kerst gaat om samen zijn maar ook om het denken aan mensen die het minder goed hebben, om wat voor reden dan ook.

Er is ruimte voor andere geloven, ondanks dat deze nog een echte minderheid zijn op de school, dit laatste kan echter ook verklaard worden door de omgeving waarin de school zich bevindt en heeft niets te maken met de katholieke grondslag van de school. Er worden dan ook geen expliciete vieringen vanuit andere culturen gehouden maar kinderen kunnen bijvoorbeeld wel vrij krijgen.

Er wordt niet specifiek ingespeeld op de sociale acceptatie bij anders gelovigen. Er is op de Vuurvlinder geen expliciete godsdienstles. Hierdoor blijft de katholieke identiteit minimaal maar wordt er ook weinig ruimte geboden om echt in te gaan op andere geloven.

1.3 Levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen.

De lijn van de levensbeschouwelijke ontwikkeling is sterk gekoppeld aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Daarover zijn echter diverse theorieën die soms tegenover elkaar staan.

Kohlberg(1963), geïnspireerd door het genetisch structuralisme van Jean Piaget(1968) schetst een beeld van de levensbeschouwelijke ontwikkeling in zijn stadiumtheorie. Dawson(2002) bevestigt deze theorie. Hij heeft onderzoek gedaan naar het morele denken, vanuit dit onderzoek heeft hij een theorie ontwikkelt over de ontwikkeling van het kind. In de eerste twee stadia gaat het om de pré-conventionele moraliteit waarbij kinderen zich vooral aan gedrag houden omdat zij geen straf willen krijgen en juist op zoek gaan naar goedkeuring.

De stageklas zit in een fase waarin zij nog erg gevoelig zijn voor de goedkeuring van anderen, waarbij vooral de docent en de andere leerlingen een sterke voorbeeldrol spelen. Dit plaatst de klas in de conventionele moraliteit. Dit is heel duidelijk te zien wanneer een kind bijvoorbeeld iets doet wat niet mag, anderen zullen daar snel op reageren. Ook complimenten op gewenst gedrag of afkeuring van ongewenst gedrag hebben nog een grote invloed op het kind. Wanneer je het ene kind wel aanspreekt op iets en het andere niet zijn sommige kinderen verontwaardigd, want het mag toch niet? En waarom mag hij het dan wel? Dit laatste past dan ook weer goed bij de theorie van Fowler (Dalmaijer, 2012), die aangeeft dat kinderen in groep 4,5 en 6 verhalen en regels heel letterlijk nemen.

In het sociaal-cognitief ontwikkelingsmodel van Francis Aboud (1988) verdeelt zij de ontwikkeling van kinderen in drie fases. In de eerste fase vertrouwen kinderen voornamelijk op wat voor hen bekend is, er is een relatieve afkeer voor dat wat onbekend is. In de tweede fase (kleutertijd) gaan kinderen op zoek naar groepen waar zij bij kunnen horen waarbij uiterlijke kenmerken erg van invloed zijn. In de derde fase (lagere schooltijd) ontwikkelen kinderen de cognitieve mogelijkheid om hier genuanceerder mee om te gaan waardoor ze meer kijken naar individuele kenmerken.

Stadiatheorieën krijgen de laatste jaren echter ook veel kritiek. Uit recent ontwikkelingspsychologisch onderzoek blijkt dat kleuters en (jonge) kinderen veel meer kunnen dan op basis van de stadiatheorie verwacht zou mogen worden. Onderzoek van Przemyslaw Jablonski onder tien- en elfjarige protestantse en rooms-katholieke kinderen in Nederland laat zien dat alleen al tussen deze groepen duidelijke verschillen bestaan die samenhangen met de context waarin het kind opgroeit, en het referentiekader dat het daarbinnen ontwikkelt. (Ruis,z.j)

Een kind heeft bij zijn geboorte nog geen vaste levensbeschouwing. Het gaat om de ervaringen die het kind opdoet. Uiteindelijk maken deze ervaringen de levensbeschouwelijke identiteit van het kind.

Als kinderen beginnen te praten blijkt dat ze zich al bewust worden van belangrijke identiteitskenmerken in onze samenleving. Tijdens hun voorschoolse leeftijd (3-5) ontwikkelen kinderen hun eigen theorieën over diversiteit onder mensen, dit zijn weerspiegelingen van hun eigen ervaringen en de cognitieve strategieën voor het organiseren van de wereld om zich heen. (Van Keulen(red.),2004)

De ontwikkeling van de persoonlijke en daarmee ook de groepsidentiteit begint thuis. Maar zelfs het gezin kan niet volledig voorkomen dat kinderen vooroordelen vormen. In de maatschappij worden bewust en onbewust signalen afgegeven van ongelijkheid en misschien zelfs wel superioriteit of inferioriteit. (Van Keulen(red.),2004) Denk hierbij bijvoorbeeld aan de beeldvorming die een kind heeft bij een indiaan. In tekenfilms zien ze al dat indianen bijzondere kleren dragen en veren op hun

hoofd hebben, en ze leren dat indianen schieten met pijl en boog. Misschien zelfs uit een onschuldig kinderliedje.

Dit zie je in de onderwijspraktijk ook. In mijn stageklas hoor ik wel eens dat bepaalde dingen meer voor meisjes zijn en andere dingen voor jongens. Of dat een meisje iets niet kan omdat ze een meisje is en andersom.

Vooroordelen ontwikkelen zich, of je nou wil of niet. Uit diverse onderzoeken van o.a. Clark & Clark(1940) uitgevoerd in Amerika en het Verenigd Koninkrijk wordt aangetoond dat kinderen al op veel jongere leeftijd etnische onderscheiden maken dan gedacht werd. Deze onderzoeken hadden betrekking op voorkeuren door middel van huidskleur. Toch zijn de onderzoeken niet geheel subjectief. Kinderen werden verplicht om een keuze maken en het is niet bekend of kinderen om dezelfde criteria de keuze maakten als de criteria die de onderzoekers gesteld hadden. Daarnaast valt nog iets te zeggen over de plaats waar de onderzoeken plaatsgevonden hebben, er is niet vast te stellen of hetzelfde resultaat bereikt zou zijn wanneer het onderzoek gedaan zou zijn in landen met een andere migratiegeschiedenis (Vinsonneau,1996).

Uit diverse onderzoeken (Raundalen, 1991; Sennet,2003 & Mac Naughton, 2000) blijkt dat sociale acceptatie begint bij gelijkwaardigheid. Kinderen maar ook volwassen moeten elkaar als gelijke zien. De contacthypothese (Adorno,1950) stelt dat conflicten tussen mensen zullen afnemen als zij regelmatig contact hebben, echter uit later onderzoek van Vandenbroeck (2004) blijkt dat alleen contact niet voldoende is. Ook Snel en Boonstra (2005) benadrukken dat elkaar ontmoeten, nog niet wil zeggen dat men elkaar ook leert kennen.

1.4 Levensbeschouwingen en het thema.

Het thema van dit onderzoek is de acceptatie van culturele diversiteit. In de huidige samenleving zie je dat dit helaas niet altijd het geval is. Er zijn veel vooroordelen in de wereld en zoals hierboven al beschreven zit dit vaak onbewust al in een cultuur ingeprent. In de bijbel staat: *“Oordeel niet, opdat jij niet veroordeeld wordt” (Mattheüs 7:2)*. Toch is dit dus lastiger gedaan dan gezegd. De drie grote wereldreligies hebben veel overeenkomsten, zowel het christendom, het jodendom en de Islam geloven allemaal in één god. Ze geven hem echter een andere naam. Ook hebben zij allemaal één belangrijk boek, de christenen hebben de bijbel, de joden de Thora en de islamieten de Koran. Ook deze boeken vertonen veel overeenkomsten, zo staat de verhalen van Abraham en Mozes niet alleen in de bijbel maar ook in de Koran. Toch is er altijd een strijd tussen de religies. In de koran staat: *“O Jullie die geloven! Neemt niet de Joden en Christenen tot vriend. Zij zijn als vrienden van elkaar. En wie van jullie hen als vriend neemt, behoort ongetwijfeld tot hen. Voorwaar, Allah leidt het onrechtvaardige volk niet.” (5:51)*

Deze uitspraak kan echter op veel manieren opgevat worden. De middelste zin zegt volgens mij dat je wanneer je omgaat met anders gelovigen je vaak beïnvloed wordt door hun denkwijzen. In het islamitische geloof is naastenliefde belangrijk en wordt er getracht iedereen goed en eerlijk te behandelen. Hier spreekt het ene het ander eigenlijk een beetje tegen.

In ieder boek staan verhalen, gebeurtenissen en regels. Echter is het volgens mij het belangrijkste dat je je beseft dat het boek lange tijd geleden geschreven is, dat het daarna nog menig maal vertaald of herschreven is. Bepaalde aspecten zullen verloren of veranderd zijn, en veel van de regels zijn niet

eenduidig op te vatten. Volgens mij is het aspect welk geloof je hebt minder belangrijk, veel belangrijker vind ik waar je in gelooft en dan vooral welke normen en waarden daarbij horen. In ieder geloof zijn veel overeenstemmingen in normen en waarden, zoals respect hebben voor elkaar en met zorg met elkaar omgaan.

1.5 Didactische mogelijkheden levensbeschouwing

Levensbeschouwelijke thema's kunnen op verschillende momenten aan bod komen. Je hebt de geplande momenten en de ongeplande. De school kan ervoor kiezen een methode te gebruiken maar daarnaast zullen er ook voorvallen zijn binnen de klas waar je als docent iets mee wilt. Deze thema's doen zich vaak plots voor, hierdoor moet je er op het moment zelf iets mee, denk bijvoorbeeld aan jaloezie of verschillende visies over een onderwerp. Toch kun je veel thema's van tevoren bespreken met de kinderen. Als jij bijvoorbeeld merkt dat er iets speelt kun je dit al bespreken voordat het escaleert. Of juist bekrachtigen wat er zo goed gaat.

Er zijn drie perspectieven waaruit je geestelijke stromingen kunt benaderen. (Ruis,z.j)

- Bronnen: verhalen en personen
- Ideeën: waarden en beginselen, levensvragen
- Praktijken: verschijningsvormen zoals feesten, symbolen et cetera.

Deze drie perspectieven kun je los van elkaar zien maar hebben vaak met elkaar te maken. Denk bijvoorbeeld aan vasten, dit is een praktijk maar deze is gevormd vanuit ideeën en de bronnen spelen daarbij een belangrijke rol. Welk van de drie perspectieven aan bod komen heb je als docent zelf in de hand. Je maakt een keuze naar gelang je eigen voorkeuren maar ook de leeftijd van de kinderen in de klas en de omgeving waarin je je bevindt spelen een belangrijke rol.

Er zijn veel didactische mogelijkheden om levensbeschouwelijke thema's aan te bieden in de klas. Je kunt vanuit de bovenstaande perspectieven altijd een klassengesprek starten. Hierbij praat je met leerlingen over wat zij belangrijk vinden. Bij klassengesprekken is het erg belangrijk dat je als docent het juiste klassenklimaat stimuleert. (Berg,2013)Kinderen moeten zich vrij voelen zodat ze zich echt kunnen uiten en niet alleen een antwoord geven waarvan zij denken dat dit geaccepteerd wordt. Pas dan kom je echt bij de kern. Het is daarbij belangrijk om te beseffen in welke fase van ontwikkeling de kinderen zitten omdat je zo weet wat je kunt verwachten en in kunt spelen op de zone van naaste ontwikkeling.

Natuurlijk is er veel meer mogelijk dan een klassengesprek. Er zijn veel andere werkvormen waar je mee aan de slag kunt. Je kunt kinderen opdrachten geven waarbij zij zelf op onderzoek uitgaan. Dit leent zich goed voor het perspectief: praktijken. Je kunt dan veel bronnen gebruiken, meestal gebruik je ze dan voor informatieve doeleinden.

Je kunt bronnen ook gebruiken als uitgangspunt voor een opdracht. Hierbij overlapt het levensbeschouwelijke aspect een van de andere kerndoelen in onderwijs. Denk bijvoorbeeld aan een schrijfopdracht of een opdracht waarbij kinderen aspecten van drama toepassen.(Berg,2013)

Dalmajier (2012) geeft verschillende aanknopingspunten voor levensbeschouwelijk onderwijs. In de stageklas wordt door het ontbreken van expliciete levensbeschouwelijke lessen eigenlijk alleen het meedoen aan feesten en vieringen concreet gerealiseerd. In bijvoorbeeld geschiedenis of aardrijkskundige lessen wordt wel eens een religie of cultuur besproken maar dit is dan meer van informatieve aard. Het is dan ook echt aan de leerkracht om levensbeschouwelijke aspecten bespreekbaar te maken.

Zo zou de leerkracht, wanneer hij de zone van naaste ontwikkeling volgens Dalmaijer(2012) volgt, in groep 5 meer in kunnen spelen op het gebruik van verhalen over belangrijke personen uit verschillende religies en culturen, maar ook de nieuwsgierigheid van kinderen prikkelen door hun eigen ervaringen te benutten of een gast uitnodigen in de klas.

Thijs (2009), benoemt dat het belangrijk is om niet alleen de 'culturele folklore' zoals eetgewoonten en feesten te bespreken maar ook dieperliggende cultuurkenmerken zoals waarden en normen, omgangsvormen en mensbeelden aan de orde te stellen. Dit komt erg overeen met wat Dalmaijer (2012) als aanknopingspunten benoemt.

1.6 Analyse van een verhaal gerelateerd aan het thema.

Verhaal: " Anders zijn is niet erg" (bijlage 1)

Voor het lezen
Ik heb gezocht naar een verhaal met als thema acceptatie vs. Discriminatie. Het verhaal heet: Anders zijn is niet erg. Zonder het verhaal te lezen kan ik al een inschatting maken waar dit verhaal over gaat omdat de titel dit eigenlijk al zegt. Ik weet dat kinderen zich vergelijken met anderen. Zeker in bepaalde fases zoals in mijn verslag al omschreven met de theorie van Fransis Aboud (1988). Kinderen kijken het voor hen bekende. Iets wat anders is kan gezien worden als iets negatiefs. Ik denk dan ook dat de hoofdrolspeler zich in dit verhaal beseft dat het ook heel positief kan zijn. Iedereen komt op momenten in zijn leven wel negatieve uitingen tegen over zijn/haar zijn. Dit kan al vroeg beginnen. Denk aan dingen als je bent te druk of juist te terughoudend. Ik denk dat het belangrijk is juist te kijken naar de positieve dingen. Iemand die misschien terughoudend is kan juist ook heel bedachtzaam zijn, dit is weer een positieve eigenschap. Ik leg meteen de link naar kernkwaliteiten. Hierbij word namelijk de koppeling gemaakt van een kwaliteit naar een valkuil, allergie en een uitdaging. Zo zie je dat iets niet eenzijdig gezien kan worden.
Tijdens het lezen
De hoofdpersoon is een meisje dat door materiële zaken niet bij de groep hoort. Ze wordt buitengesloten om iets dat ze niet heeft. Eerst is ze boos maar daarna beseft ze zich dat ze niet alleen is. Er is nog een meisje dat niet mee mag doen, omdat zij een hoofddoek draagt. Hierdoor wordt haar interesse in het meisje gewekt. Aan het einde van het verhaal beseft ze zich dat het niet draait om wat je wel en niet hebt of hoe je er uit ziet, maar dat het gaat om hoe je bent, of je aardig bent. Ze beseft zich volgens mij dat ze eigenlijk helemaal niet bij de grote groep wil horen, omdat deze niet aardig zijn naar anderen. Het verloop van het verhaal gebeurt eigenlijk wel zoals verwacht. Het verhaal start met een probleem en een negatief gevoel maar naar een positieve ervaring heeft het meisje iets geleerd en is ze daar heel blij mee.
Na het lezen
Het verhaal heeft meerdere boodschappen. Als eerste wordt duidelijk dat veel kinderen bewust of onbewust discrimineren. Of het nou gaat om materiële zaken of hoe iemand eruit ziet. Ook het meisje zelf blijkt vooroordelen te hebben. In de theorie van Van Keulen(2004) heb ik ook gelezen dat dit niet te voorkomen is. Dan komt er iemand in beeld waarvan duidelijk wordt dat zij gezien wordt als anders. De hoofdpersoon staat, ik denk voornamelijk door de situatie waarin ze zich nu zelf bevind, open voor dit meisje. Dit openstaan voor dingen die anders zijn is erg belangrijk. Zo ontdek je nieuwe dingen en krijg je misschien wel nieuwe inzichten. Ze ontdekt dat het meisje eigenlijk heel aardig is. En uiteindelijk besluit ze zelf ook dat ze dat veel belangrijker vindt dan allerlei andere zaken. Wat ik mooi vind is dat er in dit verhaal bepaalde culture aspecten aan bod komen zoals het uitdoen van schoenen, het wel en niet dragen van een hoofddoek maar ook muziek. Aspecten die voor kinderen misschien vreemd zijn, maar er wordt in dit verhaal niet echt een waardeoordeel aan gegeven. Er wordt meer een praktisch beeld bij gegeven en de gevoelens van de hoofdpersoon worden daarbij zichtbaar.

1.7 Conclusie en reflectie op bovenstaande onderdelen:

Door het schrijven van een theoriedeel heb ik ontdekt dat ik het binnen levensbeschouwing heel belangrijk vind om kinderen kennis te laten maken met de multiculturele samenleving in Nederland. Ik weet nu dat ik dit belangrijk vind vanwege mijn eigen interesse in de verschillen tussen mensen. Daarnaast zie ik ook dat veel mensen daar anders naar kijken, zij zien "anders" als iets negatiefs. Zelf heb ik dit nooit gehad, ik denk dan ook dat mijn ouders mij daarin juist ook heel erg gestimuleerd hebben.

Ik ben er door literatuur achter gekomen dat je eigenlijk van jongs af aan al te maken hebt met dergelijke culturele aspecten. Of je nou wil of niet, in de maatschappij wordt al veel bepaald. Zo horen meisjes te spelen met barbies en jongens niet. Ouders hebben hier natuurlijk wel invloed op maar de maatschappij bepaalt de standaard. Reclames over barbies zijn op meisjes gericht, in de winkel staan het meisjes en jongensspeelgoed apart. Natuurlijk is dit slechts een voorbeeld, maar dat het zo is, is mij door dit onderzoek echt duidelijk geworden.

Vervolgens heb ik dit kunnen koppelen naar de stageklas. De fase van ontwikkeling waarin zij zitten. Dit heeft voor mij heel veel waarde gehad want zo kon ik bepaalde dingen een plek geven. In de klas zijn veel leerlingen die reageren op iets wat een ander doet en dit soms met grote afkeer doen. Nu weet ik dat dit in hun ontwikkeling eigenlijk normaal is, maar daarnaast weet ik nu ook dat ik de kinderen kan stimuleren om op sommige gebieden wat ruimdenkender te zijn. Een van die gebieden, en het gebied waar mij onderzoek over gaat is de culturele achtergrond. Omdat leerlingen een groot deel van de week in de klas zitten kun je daar als docent invloed op hebben. Ook zijn er weer diverse theorieën die hebben bedacht hoe je daar op in kunt spelen. De theorie die er voor mij uitspringt, is die van Raundalen (1991). Hij benoemt dat er meer aandacht moet zijn voor overeenkomsten binnen de diverse culturele achtergronden en we binnen een culturele achtergrond kunnen inzoomen op verschillen. Dit samen zou ervoor moeten zorgen dat vooroordelen verminderen en daarmee hopelijk ook minder discriminatie plaatsvindt. Ik denk dat het onderwijs hier een hele mooie plek voor is.

Zo is mij ook duidelijk geworden hoe ik dit in de praktijk aan wil pakken. Immers met alleen theorie ben je er niet. Diverse opdrachten waarbij kinderen actief op zoek gaan naar de gelijkenissen met elkaar, maar ook naar de verschillen binnen bijvoorbeeld hun eigen of andermans culturele achtergrond. Nou sta ik wel voor groep 5, dus waar ik eigenlijk eerst wil beginnen zijn de verschillen en gelijkenissen onder elkaar. Het lijkt me heel leuk om dit aan de hand van diverse spelvormen te doen. Er is eigenlijk een spel dat mij daarbij meteen opkomt. Dit is een tikspel, waarbij kinderen in een kring staan en van plaats moeten verwisselen als zij het eens zijn met een bepaalde stelling. Deze zal ik dan ook zeker uitwerken in het volgende onderdeel van het onderzoek.

Deel 2: Praktijkdeel

2.1 Inleiding:

De stageklas bestaat uit 22 leerlingen in de leeftijd van 8 tot 10 jaar. Hieronder zijn 9 meisjes en 13 jongens. In de klas zitten een aantal leerlingen met een andere culturele achtergrond. Dit zijn twee jongens uit Sirie met islamitische achtergrond, één jongen met Marokkaanse achtergrond en één jongen uit Polen. De laatste twee jongens hebben wel een westerse culturele achtergrond. In de klas zijn een aantal kinderen die het katholieke geloof praktiseren, de grootste groep is echter niet praktiserend of gelooft niet in een god.

Sociale acceptatie is geen concreet begrip voor de kinderen uit de stageklas. Echter zijn zij wel bekend met het gegeven dat er diverse culturen zijn en dat iedereen een andere achtergrond heeft. Sommige kinderen verschillen daarin veel van henzelf, andere kinderen minder.

In theorie weten we nu hoe we de sociale acceptatie van kinderen met een andere culturele achtergrond kunnen stimuleren en behouden. Diverse onderzoeken (Raundalen, 1991; Sennet, 2003 & Mac Naughton, 2000) laten zien dat we ons eerst moeten richten op overeenkomsten tussen de kinderen. Dat we bevestigen dat iedereen gelijk maar vooral gelijkwaardig is. We moeten eerst elkaar goed leren kennen. Dit kan op diverse aspecten, op persoonlijk gebied zoals interesses maar ook op normen en waarden.

Er komen in de diverse activiteiten verschillende verwerkingen aan bod. Bij de doelgroep past het goed om spelvormen te gebruiken in activiteiten. Maar naast die spelvormen moet er ook verdieping gezocht worden. Het klassengesprek wordt bij de eerste activiteit gestart. Er vindt in de tweede en derde activiteit steeds een verdieping plaats in de vragen die bij het klassengesprek aan bod komen. Hierdoor wordt getracht een veilig klimaat op te bouwen, dit is wat Berg (2013) als belangrijkste aspect bij klassengesprekken benoemt.

In de derde activiteit wordt een verhaal als uitgangspunt gebruikt, dit is geen verhaal uit een van de diverse geloofsovertuigingen maar een verhaal dat draait om een moraal. Hier is voor gekozen omdat dit goed past binnen het thema. Het thema heeft immers wel betrekking op diverse culturele achtergronden maar centraal staat de acceptatie. Daarnaast komen in het verhaal diverse verschijningsvormen van een andere cultuur naar voren.

In de vierde activiteit gebruiken we een tableau-vivant om het verhaal uit de vorige les kracht bij te zetten. De kinderen worden gevraagd om een deel van het verhaal uit te beelden. Door het verhaal uit te beelden, denken de kinderen nog een keer na over de boodschap. Door het samenwerken, leren de kinderen met respect rekening te houden met elkaar (Van Vugt, 2002).

2.2 Uitwerking van activiteiten:

2.2.1 Activiteit: Hoepel op!

Deze eerste activiteit is echt bedoeld als inleiding op de opvolgende lessen. Deze oefening kun je naar gelang moeilijker of makkelijker maken. Let vooral op hoe het welbevinden van de leerlingen is.

Doel: -Kinderen ervaren dat ze op persoonlijk gebied veel overeenkomsten hebben. -kinderen ervaren dat ze op emotioneel gebied veel overeenkomsten hebben.
Duur: 20 minuten
Benodigdheden: -evenveel hoepels als kinderen. - lijst met stellingen.
Verloop van de les: <u>Vertel wat de bedoeling is van de les:</u> Iedereen is anders maar we hebben ook veel overeenkomsten. Dat zijn dingen die we allemaal hetzelfde hebben of waarvan we allemaal hetzelfde vinden. Om dit aan elkaar te laten zien gaan we een spel spelen. Dit spel heet: Hoepel op! <u>Geef uitleg over de activiteit:</u> We hebben een kring van hoepels. Elke keer roep ik iets. Als je dat ook hebt moet je van plaats verwisselen met iemand anders uit de hoepels. <u>Speel het spel:</u> Wissel de vragen af zodat het luchtig blijft. Je kunt ook kinderen een vraag laten bedenken. <u>Bespreek het spel na:</u> Stel de kinderen vragen over het spel. Wat vonden ze ervan? En waarom? Wat is ze opgevallen?
Voorbeelden persoonlijke vragen: Ik heb een broertje of zusje. Ik vind het leuk om buiten te spelen. Ik houd van knutselen. Voorbeelden emotionele vragen: Ik vind het fijn om complimenten te krijgen. Ik vind het vervelend als iemand iets naars tegen me zegt. Ik vind het fijn om ergens goed in te zijn. Ik vind het vervelend als iemand me pijn doet. Ik heb me ooit gepest gevoeld. Ik heb me ooit eens alleen gevoeld. Ik vind het vervelend als ik zie dat iemand gemeen doet tegen een ander.

Reflectie op de activiteit:

De activiteit begon erg leuk. Kinderen renden vol enthousiasme naar een andere plek. Kinderen konden gemakkelijk zelf een persoonlijke vraag bedenken. Bij de emotionele vragen was er een heel duidelijk verschil in reactie van de leerlingen. Het speelse van de activiteit verdween een beetje, het geren was iets minder enthousiast. Ik heb toen besloten om een extra spelelement in te brengen. Ik zou kinderen proberen te tikken, ze zouden dan niet af zijn maar moesten wel tellen hoe vaak ik ze getikt had. Als kinderen zelf een inbreng hadden waren zij degene die in het midden moesten staan en de anderen moesten proberen te tikken.

Na de activiteit zijn we terug naar de klas gegaan. Ik heb de kinderen gevraagd of ze het spel leuk vonden. Dit vonden de kinderen wel. Sommige kinderen gaven aan dat ze een aantal vragen best gek vonden. Want was het dan niet zo dat iedereen het vervelend vond als er iets naars gezegd werd? Hierover zijn we in gesprek gegaan. De conclusie was dat we allemaal heel veel dingen hetzelfde ervaarden. Ergens goed in zijn vond iedereen leuk, iets niet goed kunnen was voor niemand fijn.

We hebben daarna nog gepraat over hoe dit dan in de klas zat? Hoe kunnen we zoveel mogelijk rekening houden met de ander. We hebben toen afgesproken de rest van de dag extra goed op te letten dat we bij de ander ook geen dingen doen die we zelf niet leuk vinden. Aan het einde van de dag hebben we daar kort op gereflecteerd. Kinderen vonden dat er de rest van de dag een hele fijne sfeer in de klas was. Dit waren natuurlijk niet hun exacte woorden. Zij gebruikten woorden als fijn, gezellig, ik voelde me goed.

De andere dagen dat ik er was heb ik regelmatig terug gepakt op deze activiteit. Als er iets gebeurde wat door iemand als niet fijn ervaren werd heb ik de andere kinderen gevraagd hier over na te denken en terug te denken aan de activiteit. Er zijn nog steeds voorvallen, dit is ook logisch gezien de leeftijd van de kinderen maar ze proberen steeds vaker rekening met elkaar te houden.

2.2.2. Activiteit : Een vreemde eend in de bijt.

De tweede activiteit is wederom een spelvorm. Echter ligt hier de nadruk op het nabespreken en het houden van een klassengesprek. Bij de nabespreking staan suggesties voor vragen die je kunt stellen maar ga ook mee met de ideeën vanuit de groep.

Doel: -Kinderen ervaren hoe het is om je alleen te voelen en iemand te vinden die bij je hoort. - Kinderen kunnen benoemen wanneer je bij een bepaalde groep hoort en waarom dit is.
Duur: 20 minuten
Benodigdheden: - stickers met een thema zoals dieren; voldoende om 5 groepen te kunnen maken. (hond, kat, slang, konijn en paard.)
Verloop van de les: <u>Vertel wat de bedoeling is van de les:</u> We gaan vandaag ervaren hoe het is om niet te weten waar je bij hoort. Als je bijvoorbeeld nieuw in de klas bent heb je dit ook, je weet niet wie de andere kinderen zijn en of je vriendjes wordt of niet. <u>Geef uitleg over de activiteit:</u> Ik plak bij ieder van jullie een sticker op je voorhoofd. Hierop staat een dier, ik vertel alleen niet welk dier want je mag niet weten wat je bent. Als iedereen een sticker heeft moet je proberen de kinderen te vinden die dezelfde sticker als jou hebben. Maar let op! Je mag niet met elkaar praten. Je moet elkaar dus helpen door het dier dat de ander heeft uit te beelden zonder dat je ook maar één geluid maakt! <u>Speel het spel:</u> doe het voor de zekerheid een keer voor. Wees streng, kinderen mogen echt niet met elkaar praten. <u>Besprek het spel na:</u> Was het lastig om iemand te vinden met dezelfde sticker? Hoe voelde het toen je iemand gevonden had? Heb je anderen geholpen om hun groepje te vinden? Heb je zelf groepjes waar je bij hoort? Mag iedereen bij deze groepjes horen?

Reflectie op de activiteit:

De activiteit was voor veel kinderen heel lastig. Ik moest veel hints geven over hoe zij hun maatjes konden vinden. Ik heb daarna nog een kleine andere activiteit gedaan. Ik heb 3 tweetallen gevraagd om op de gang iets te bedenken waar ze qua uiterlijk overeenkomsten in hadden. Voordat de kinderen terug de klas in mochten moesten ze mij vertellen wat dit was.

Ik heb de kinderen gevraagd elkaars handen vast te pakken. De rest van de klas moest rond lopen en vragen of ze erbij mochten komen staan. Dit mocht alleen als ze dezelfde overeenkomst hadden. De twee kinderen lieten dan een hand los en de ander kon er dan bij komen staan. Zo werd de cirkel weer gesloten en kon er een ander kind vragen of hij erbij mocht komen. Dit deden ze om de beurt.

Sommige kinderen hoorden niet bij een groepje. Die kinderen heb ik gevraagd om samen iets te vinden wat zij ook gemeen hadden. Zo hoorde iedereen toch bij andere kinderen.

De evaluatie van het spel verliep daardoor iets anders. Het eerste spel was vrij moeilijk maar het tweede kon iedereen aan mee doen. Hierdoor kon ik toch vragen stellen. Kinderen vonden het niet leuk als ze ergens niet bij hoorden. Zeker de kinderen in het laatste groepje vonden het heel vervelend dat ze nergens bij mochten staan. Toen echter bleek dat er in hun groepje ook een overeenkomst te vinden was waren ze daar heel blij mee. Daarna spraken we nog over andere

soorten groepjes. Kinderen kwamen met voorbeelden zoals sport en scouting, veel kinderen uit de klas zaten namelijk daarmee bij elkaar in een groepje. Ook kwamen ze met een rekengroepje. Dit waren de kinderen uit de plusklas van rekenen. Elke keer heb ik gevraagd waarom dit groepje was en of iedereen erbij mocht horen. Zo kwamen we er samen achter dat we in de klas heel veel verschillende groepjes konden maken waar elke keer iemand anders bij hoorde.

2.2.3 Activiteit: Anders zijn is niet erg.

In deze activiteit staat een verhaal centraal. De kinderen moeten goed luisteren naar het verhaal en zich echt proberen in te leven in de situatie. Na het verhaal voor te hebben gelezen spreek je het verhaal na, het is de bedoeling dat je hierbij vanuit directe vragen over het verhaal overgaat naar vragen over ervaringen van kinderen. Probeer dit zo natuurlijk mogelijk te laten verlopen.

Onderstaande vragen zijn suggesties maar ga ook mee met de inbreng van de kinderen. Hierdoor stimuleer je een open klassenklimaat waarin kinderen kunnen zeggen wat ze van iets vinden.

Doel: -De kinderen ervaren dat anders zijn niet erg is, maar vriendelijkheid heel belangrijk is. - De kinderen leren goed te luisteren naar een verhaal en belangrijke aspecten eruit te halen.
Duur: 30 minuten
Benodigdheden: -verhaal Anders zijn is niet erg (zie bijlage).
Verloop van de les: <u>Vertel wat de bedoeling is van de les:</u> Vertel de kinderen dat je een verhaal gaat lezen. Een verhaal dat gaat over iemand die ergens niet bij mag horen. <u>Geef uitleg over de activiteit:</u> Vraag de kinderen om goed naar het verhaal te luisteren omdat je daar een aantal vragen over wilt gaan stellen. <u>Vertel het verhaal:</u> <u>Bespreek het verhaal na:</u> Wie kan kort vertellen waar het verhaal over ging? Wie kan er vertellen wat het meisje in het verhaal geleerd heeft? Wie kan er vertellen welke verschillen er waren tussen het meisje en haar nieuwe vriendin? Verdere vragen voor gesprek: Ken je iemand die dingen heel anders doet dan jij gewend bent? Wat vind je daarvan? Weet je ook wat hij/zij vindt van de dingen die jij anders doet?

Reflectie op de activiteit:

De kinderen vonden het leuk om naar het verhaal te luisteren. Echter vonden ze het lastig om niet meteen vragen te stellen tijdens het verhaal. Ze waren nieuwsgierig naar de diverse verschijningsvormen die benoemd werden in het verhaal, zo wilden er veel kinderen weten wat nou een citer was. Ik heb daarna dan ook even gauw op internet een aantal plaatjes laten zien. De verschillen konden de kinderen makkelijk benoemen, er waren er veel in het verhaal. Ook kwamen kinderen met veel voorbeelden van mensen die bepaalde dingen anders deden dan zij. Iemand vertelde over zijn oom die moslim was een heel anders tot zijn god sprak dan hij gewend was. Iemand vertelde over haar Chinese moeder, zij at hele andere dingen dan we in Nederland gewent waren. Zo spraken we nog een tijdje verder over verschillen tussen mensen. We spraken ook nog even over de lessen die we hiervoor gehad hadden. Iedereen was het er over eens dat we vooral moesten kijken naar het innerlijk van iemand, niet zijn uiterlijk of de dingen die hij of zij anders deed.

2.2.4 Activiteit: Tableau vivant.

In deze activiteit combineren we een eenvoudige vorm van drama met een levensbeschouwelijk thema. De kinderen hebben nog maar weinig ervaring met drama, vandaar dat deze oefening goed past. Hiervoor moet er wel wat aandacht uitgaan naar een voorbeeldoefening. Leg de nadruk op dat het belangrijk is dat je de emoties goed weergeeft. Je kunt immers niet bewegen. Laat een aantal kinderen tijdens het oefenen een rol overnemen van een ander. Kijk wat ze anders doen. Wat vind de klas ervan?

Doel:

- de kinderen leren een tableau-vivant te maken
- de kinderen werken samen aan een resultaat en leren elkaar tips te geven.

Duur: 30 minuten

Benodigdheden: verhaal in stukken geknipt

Verloop van de les:

Vertel wat de bedoeling is van de les: Vandaag gaan we een opdracht doen met het verhaal van vorige week. Wie kan vertellen wat er allemaal in het verhaal gebeurde.

Geef uitleg over de activiteit: Jullie gaan in groepjes van 4 een stukje van het verhaal uitbeelden alsof er een foto van gemaakt is. Samen moet je de rollen verdelen.

Oefenen met voorbeeld: Om goed te laten zien wat een fotobeeld is gaan we het even oefenen. Wie wil er mee helpen. We gebruiken het verhaal van sneeuwwitje. Iedereen kent die wel. We gaan proberen het moment te laten zien waarop sneeuwwitje een hap heeft genomen van de appel en op de grond ligt. Wie wil dit uitbeelden? Nu hebben we een heks nodig, zij is heel blij dat sneeuwwitje een hap heeft genomen. Dan nog de dwergen, zij zien het gebeuren en schrikken heel erg. Dit maakt ze erg verdrietig.

Zelf aan de slag: Vraag kinderen welke stukjes je uit het verhaal kunt halen. Een verhaal heeft vaak een begin, midden en eindstuk. Wat was daarin het belangrijkste? Kinderen krijgen 5 minuten om het stukje van het verhaal uit te beelden. Ze moeten oefenen en elkaar helpen het beter uit te beelden. Iedereen doet vast zijn best dus probeer elkaar echt tips te geven en niet boos te worden.

Nabespreking: alternatieve eindes: vraag de kinderen hoe het verhaal heel anders had kunnen lopen. Waar zou dat door komen? (Het wel en niet accepteren van dingen die anders zijn.)

Reflectie op de activiteit:

Na het oefenen met het verhaal van Sneeuwwitje hebben we eerst de stukje van het verhaal verdeeld. Zo kwamen we uit op:

1: Het meisje mocht niet meedoen met de andere kinderen.

2: Anne ontdekte allerlei nieuwe dingen in het huis van het andere meisje.

3: Anne heeft een nieuwe vriendin erbij.

De kinderen vonden het heel leuk om een tableau vivant te maken. Toch vonden ze het wel lastig. Sommige groepjes konden een heel duidelijk beeld neerzetten, dit waren vooral de groepjes die de beginsituatie als opdracht hadden. De groepjes hadden allemaal een gelijksoortige uitvoering.

Daarna spraken we nog over alternatieve eindes. Een kind kwam ermee dat Anne toch nieuwe rollerskates gekregen had en dat ze meteen met het groepje mee mocht doen. Hierdoor was ze niet bij Fatima thuis geweest en was Fatima helemaal alleen gebleven. Daarop bedacht iemand anders dat Anne niet mee naar binnen was gegaan en zo ook geen nieuwe vriendin had gevonden.

We spraken over het verhaal en over wat er nou zo belangrijk was. Openstaan voor anderen, verder kijken dan je neus lang is, niet bang zijn voor nieuwe dingen of iemand die iets anders doet dan jij.

3. Conclusie

Ik heb gemerkt dat de kinderen na de lessen veel meer rekening met elkaar proberen te houden. Er wordt minder gestecheld over wie er wel en niet mee mag doen. Ook worden er minder opmerkingen naar elkaar gemaakt over dingen die de ander wel of niet kan. Zo hebben de lessen een positieve invloed gehad op de saamhorigheid binnen de klas. Ik heb niet het gevoel dat de kinderen zich vooraf erg druk maakten over de culturele diversiteit binnen de klas. Het is dan ook lastig om te meten welk effect de opdrachten op de kinderen hebben gehad op het gebied van sociale acceptatie van culturele diversiteit. Wel heb ik gemerkt dat zij geprikkeld zijn door het verhaal. Er komen vragen over hoe dat nou eigenlijk werkt met zo'n hoofddoek. Wat ik vooral denk bereikt te hebben is dat ik de kinderen geprikkeld heb om open te staan voor andere culturen, hiermee zouden vooroordelen en discriminatie bestreden kunnen worden (van de Niet, 2006).

In het theoriedeel schrijf ik dat ik het in mijn professionele identiteit belangrijk vind om een voorbeeldrol te zijn voor de kinderen als het gaat om omgang met elkaar en dat ik het juist belangrijk vind dat ze ook andere culturen met respect behandelen. Ik denk dat ik door het geven van de lessen mooie stappen heb gezet in het omzetten van deze wensen en gedachten naar acties. Dit is volgens mij ook iets wat ik me constant zou moeten blijven afvragen. Zijn de dingen die ik doe in overeenstemming met de wensen die ik heb, en zo nee, hoe zorg ik er dan voor dat dit wel zo is. Daarnaast moet ik er wel voor zorgen dat mijn acties afgestemd zijn op de wensen van de school. In dit geval was dat niet heel moeilijk aangezien de overeenkomsten best duidelijk zichtbaar waren. Ik zou me wel af kunnen vragen hoe ik dit zou doen als ik bijvoorbeeld op een monoloogschool zou werken. Ik denk namelijk niet dat het bij mij past om maar over één geloof te spreken en niet te kijken naar andere geloven of deze als minderwaardig te zien. Dit is immers niet wie ik ben. Er is me daarin veel duidelijk geworden, zo vind ik het voor de toekomst heel belangrijk om te kijken wat de identiteit van de school is. Voorafgaand aan dit verslag was ik daar helemaal niet mee bezig maar nu zie ik dat het wel degelijk belangrijk is.

Wat betreft de huidige identiteit van mijn stageschool denk ik niet dat ik hier als stagiaire heel veel invloed op ga hebben. Wel heb ik door dit onderzoek een beter beeld gekregen van die identiteit en hoe deze in de praktijk vormgegeven wordt. Ik denk dat de huidige stageschool daar nog een grote slag in kan maken. Ze hebben in hun visie al een duidelijk beeld over de school die zij willen zijn toch zie ik dit nog niet terug in de onderwijspraktijk. Hiermee wil ik niet zeggen dat zij het niet goed doen, ik denk alleen dat ze het nog beter en duidelijker vorm zouden kunnen geven. Uit gesprekken met mijn mentor blijkt ook wel dat hij dit nog mist. Voor de fusie had zijn school het kanjertraject en gebruikte daarnaast een methode voor levensbeschouwing. Dit is nu vervangen door Leren Leren, maar dit dekt eigenlijk niet de lading wat betreft sociale en culturele ontwikkeling.

Ik zou mij graag willen verdiepen in het concept van de vreedzame school. Dit is een programma waarin sociale competenties en democratisch burgerschap centraal staan. De interesse naar dit programma komt volgens mij vooral door mij eigen waarden en normen en mijn professionele identiteit waarin ik het belangrijk vind dat er met respect met elkaar omgegaan wordt ongeacht de culturele achtergrond. Mocht ik in de toekomst op de huidige stageschool kunnen blijven lijkt dit me ook een mooie aanpak om de identiteit van de school verder vorm te geven in het onderwijs.

Literatuurlijst:

Aboud, F. (1988) *Children and prejudice*. Oxford: Blackwell Publishers.

Alida (2008) Anders zijn is niet erg. Geraadpleegd op 16-11-2016 van <https://www.basicpublishing.nl/index.php?page=show&id=20962>

Barrio, A. del(z.j.) *Respect voor elkaar*. Geraadpleegd op 21-11-2016 van <http://www.anadelbarrio.nl/artikel%20Respectvoor.pdf>

Berg, B. (2013) *Geloof je het zelf?!*. Bussum: Coutinho

Berlet, I., Bulthuis, F., Jacobs H., Langberg M., Wanner P., Thijs A. (2008) *Omgaan met culturele diversiteit in het onderwijs*. Geraadpleegd op 06-12-2016 van http://www.slo.nl/downloads/2008/Omgaan_20met_20culturele_20diversiteit_webversie.pdf

Dalmajier, D., Graaf, R. de, Ruis, A., Stege, E. & Wagenaar, M. *Kennisbasis geestelijke stromingen op de pabo*. Geraadpleegd op 11-11-2016 van https://10voordeleraar.nl/documents/kennisbases_pabo/advies_kb_geestelijke_stromingen.pdf

Gijsberts & Herweijer (2007) *Jaarrapport Integratie 2007*. Geraadpleegd op 06-12-2016 van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2007/Jaarrapport_Integratie_2007

Leeferink, H. (1999). *De leerkracht als opvoeder*. Geraadpleegd op 10-10-2016, van <http://www.waarden.org/studie/hoeken/2artikelen/partners2>

Keulen (red.), A. van. (2004). *Jonge kinderen discrimineren niet?!*. Amsterdam : SWP.

Koning, H. & Kroon, H. (red.) (2011). *Op een dag ben je leraar. Zoektocht naar professionele identiteit van leraren*. APS, Utrecht, in opdracht van het Ministerie van OCW

Pillen, M. (2008). *Dilemma's betreffende de professionele identiteit van beginnende leraren in de overgangperiode van student naar leraar* (Promotieonderzoek: Fontys PTH / TU). Geraadpleegd van <https://pure.tue.nl/ws/files/3635118/758172.pdf>

Polderman, T., Benyamin, B., Leeuw, C. de, Sullivan, P., Bochoven, A. van, Visscher, P., & Posthuma, D. (2015, juni). *Meta-analysis of the heritability of human traits based on fifty years of twin studies*. *Nature Genetics*, volume 47(7), 702-709. Geraadpleegd van http://www.nature.com/articles/ng.3285.epdf?referrer_access_token=JdK_Us8wKfc3BhcvmrxF9RgN0jAjWel9jnR3ZoTv0M7v67INv6aXVgtpHj7vqCMBFcZniSFK9DXgDDoN3hSo-Jo7HN-NY8WPqra0tc7Rylw82-576hEX6uASYLyQJEIWxsmyTK_F4DzlkGV30cRMdyQQ2LboXwirfTWLiIdryqn1vTuqSesZbdiXro3vvK9QB_dROEcTRtu_JW18RsofsbMqINoRzzdA6QsoQh4Q2yVSLhfRB8dGioC4VGEu2FZ&tracking_referrer=www.huffingtonpost.com

Pollefeyt, D., & Bouwens, J. (2009). *De Victoria Schaal for dummies [powerpoint]*. Geraadpleegd op 10-10-2016 van [http://www.identiteitsonderzoek.be/docs/De%20Victoria%20Schaal%20for%20dummies%20\(NL\)%20v1.1.pdf](http://www.identiteitsonderzoek.be/docs/De%20Victoria%20Schaal%20for%20dummies%20(NL)%20v1.1.pdf)

Ruis, A (red.) *Kennisbasis geestelijke stromingen*. Geraadpleegd op 18-11-2016 van http://www.openbaaronderwijs.nu/wp-content/uploads/2012/02/kennisbasis_geestelijke_stromingen_def_11-01-11.pdf

Stevens (Red.) (2004). *Zin in School*. Amersfoort: CPS.

Niet, A.M. van der (2006). Kennismaken met diversiteit. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

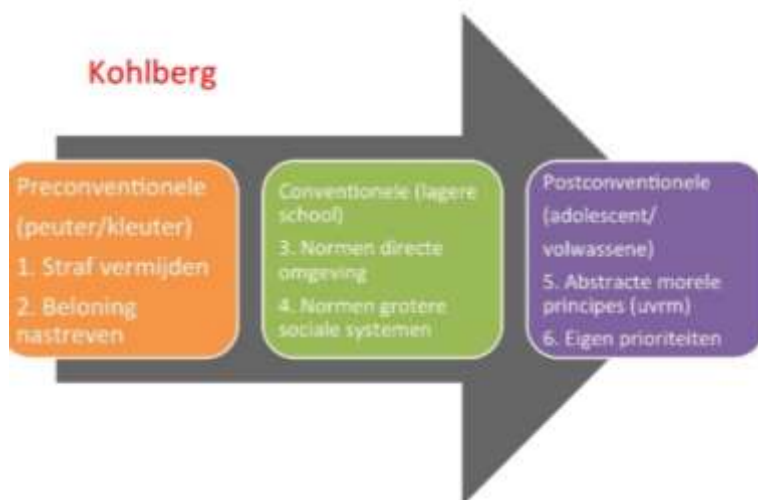
Thijs, A. Langberg, M., Berlet, I. (2009) *Leren omgaan met culturele diversiteit Aandachtspunten voor een kansrijke aanpak*. Geraadpleegd van: <http://downloads.slo.nl/Repository/leren-omgaan-met-culturele-diversiteit-aandachtspunten.pdf>

Visser (2016) Vluchteling moet op kamers, gemeenten plaatsen statushouders samen in woning. Geraadpleegd op 06-12-2016 van <http://www.volkskrant.nl/binnenland/vluchteling-moet-op-kamers-gemeenten-plaatsen-statushouders-samen-in-woning~a4346756/>

Bijlagen

- Fases van morele ontwikkeling volgens Kohlberg.
- De zeven stadia volgens Fowler.
- verhaal: Anders zijn is niet erg.

Fases van morele ontwikkeling volgens Kohlberg

Level:	Omschrijving:
Gehoorzaamheid en straf	Wat goed en fout is wordt bepaald door waar ik straf voor krijg. Dit probeer ik te voorkomen.
eigenbelang	Wat goed en fout is wordt bepaald door wat anderen willen dat ik doe. Ik doe mijn best om een beloning te krijgen.
conformisme	Ik wil goedkeuring van anderen krijgen en vrienden maken. Ik vind goed wat anderen goed vinden.
Sociale orde en autoriteit	Ik volg de regels en wetten op die de maatschappij opgesteld heeft.
Sociaal contract	Moraal en legaal zijn niet altijd hetzelfde. We maken soms een compromis tussen de regels en de situatie.
Universele principes	Wat we doen wordt bepaald door wat we zelf als goed achten. Het zijn universele morele principes. Ook al komt dit niet altijd overeen met de mening van anderen.

De zeven stadia volgens Fowler.

Leeftijd	Fase	omschrijving
Van geboorte tot 2 jaar	Stadium 0 primair geloof ongedifferentieerd	Het kind moet ervaren dat het in een veilige en geborgen wereld leeft. Fowler stelt dat een geborgen omgeving zorgt voor een gevoel van vertrouwen en veiligheid ten aanzien van het universum en zo ook het goddelijke.
3-7 jaar	Stadium 1 intuïtief-projectief	Volgens Fowler heeft het kind in deze fase nog geen vaste gedachtepatronen en staat het dichtbij zijn onderbewuste. Daarom kan religie op verscheidene wijzen worden aangeboden: in persoonlijke ervaring, door verhalen en plaatjes, of door mensen in de omgeving.
Basisschool leeftijd	Stadium 2 mythisch-letterlijk	Kinderen die in deze fase zitten hebben vaak een sterk gevoel van rechtvaardigheid, en geloven in een directe wisselwerking tussen hun daden en de gevolgen daarvan. Kinderen begrijpen echter nog weinig van symbolische teksten, ze vatten ze eerder letterlijk op.
Van 12 tot volwassenheid	Stadium 3 synthetisch-conventioneel	In deze fase zijn jong volwassenen in staat om afstand te nemen van concrete verhalen en te reflecteren op de eigen ervaringen. Ze spiegelen hun eigen ontwikkeling met vertrouwelingen zoals vrienden en nemen waarden en ideeën van hen en mensen waar ze tegen opkijken over.
Vanaf volwassenheid	Stadium 4 individueel-reflectief	Als deze fase al bereikt wordt kenmerken de volwassenen zich door hun eigen levensbeschouwing te realiseren. Ze nemen de volle verantwoordelijkheid voor de keuze daarvan.
Vanaf volwassenheid	Stadium 5 conjunctief geloof	Volwassen in dit stadium kunnen hun eigen opvattingen relativeren en er is meer ruimte voor opvattingen uit andere geloven. Ze herkennen en kijken kritisch naar hun sociaal onbewuste.
Vanaf volwassenheid	Stadium 6 universeel geloof	Zeer zeldzaam. Volwassenen die zich volledig inzetten voor iets wat anderen minder belangrijk vinden, die offers voor het welzijn van anderen, die hartstochtelijk streven naar een rechtvaardige wereld.

"anders zijn is niet erg!" (Alida, 2008)

Stom...stom, ze zijn allemaal stom. Ik mag niet meespelen, omdat ik geen rollerskates heb. Ik heb van die stomme rolschaatsen, die je onder je schoenen moet binden. Mijn moeder zegt, dat ik rollerskates krijg, zodra mijn voeten niet meer groeien en dat ik mij er niets van aan moet trekken en gewoon moet gaan rolschaatsen. Zij heeft makkelijk praten. Zij hoeft niet met van die stomme rolschaatsen aan de straat op. Waarom mag ik geen rollerskates? Zó arm zijn we toch niet? Maar mijn moeder zegt, dat ze zich niet de wet laat voorschrijven door een paar buurkinderen. Zij niet!

Maar ik wil wel graag met de andere kinderen spelen. Alleen spelen is niet leuk. Ik heb helemaal geen zin om in mijn eentje te rolschaatsen. Tòch wel raar, dat je niet mag meespelen als je geen rollerskates hebt. Wat maakt het nou uit wat je hèbt? Het gaat er toch om hoe je bènt! Wat dat betreft heeft mijn moeder wel gelijk. Stomme meiden zijn het eigenlijk!

Hé, daar heb je Fatima. Die mag ook niet meespelen, omdat ze een hoofddoek draagt. Dat moet van haar geloof. Ook niet leuk! Ze lacht naar me. Eigenlijk is ze best aardig, geloof ik. Ze draagt een tas. Ze heeft vast boodschappen voor haar moeder gedaan. "Hoi Fatima", zeg ik. "Hallo Anne", antwoordt ze, "heb je zin in een kopje thee?" Waarom eigenlijk niet? Ik zeg dat ik best een kopje thee lust en ga met haar mee naar binnen. Ze doet haar schoenen uit. Ik doe dat dan ook maar. Er liggen hele mooie tapijten op de grond. Logisch, dat je daar niet met je schoenen over loopt.

Het ziet er héél anders uit dan bij ons thuis. Veel tapijten en een lage tafel met kussens op de grond. We mogen op die kussens gaan zitten. Eigenlijk is het best gezellig zo. Stel je voor dat je niet mag meespelen omdat er thuis geen stoelen staan, maar kussens op de grond liggen. Dat is toch helemaal niet belangrijk? Zou Fatima rollerskates hebben, of anders rolschaatsen? Ik denk dat ik het haar maar niet eens vraag. Ik vind haar aardig en dàt is het belangrijkste.

De moeder van Fatima is ook thuis. Haar vader werkt en haar broer studeert, heeft ze

wel eens verteld. Ze heeft nog een kleiner zusje. Fatima doet haar hoofddoek af. Die hoeft ze alleen op straat te dragen, in de moskee en als er mannen op visite zijn, vertelt ze. Ze heeft best heel mooi haar. Zonde dat daar een doek over moet!

De moeder van Fatima brengt muntthee met honing en heel zoete koekjes. Het is erg lekker. Er staat zachtjes muziek op. Een vrouw die zingt. Het klinkt alsof ze een beetje buikpijn heeft. Misschien heeft ze heimwee naar het land waar Fatima en haar familie vandaan komen. Dat kan ik me best voorstellen. Ik zou óók heimwee hebben als ik in een ander land zou moeten wonen. Stel je voor: geen juf meer, maar een mevrouw met een doekje op haar hoofd, die praat in een taal die je niet verstaat.

Er hangen foto's aan de muur. Een dorpje en geiten en kippen, die loslopen. Ook een paar mensen. Haar oom en tante en hun kinderen, vertelt Fatima. Het is eigenlijk best gezellig. Ze zijn hier veel aardiger dan die stomme buurkinderen, die alleen maar kijken naar wat je hebt, of eigenlijk naar wat je niet hebt.

In de tas zaten geen boodschappen, maar een muziekinstrument met snaren. Het is een citer, vertelt Fatima. Of ik wil dat ze wat voor me speelt. Ik weet niet goed wat ik zeggen moet, knik alleen maar.

Fatima zet de cd met de buikpijnmevrouw af en begint de citer te stemmen. Dat moet altijd eerst, vertelt ze. Dan gaat ze spelen. Een vrolijk liedje. Ze zingt erbij in een taal, die ik niet versta. Het klinkt helemaal niet of ze buikpijn heeft. Meer als een beekje dat van een berg af stroomt. "Wat kan jij mooi zingen en spelen!", zeg ik. "Ik zit op muziekles, daar kwam ik net vandaan", vertelt ze.

Ik ga naar huis. Raar eigenlijk, Fatima en haar moeder en zusje zijn véél aardiger dan de kinderen, waar ik anders mee speel. Ze vinden het helemaal niet belangrijk wat je hebt, maar wèl hoe je je voelt.

Het is niet erg om anders te zijn. Het is wèl erg om niet aardig te zijn tegen mensen, die anders zijn.